

470804

Diplomitöö

SÕJALISED TINGIMUSED EESTI-VEENE
RAHULEPINGUS.

Jüri HELLAT.
Stud.jur.
1938.a.

Hellat, Jüri

Diplomitöö
470804

TARTU ÜLIKOOL.

Lõpptöö Rahvusvahelise õiguse alal.

SÕJALISED TINGIMUSED EESTI- VENE RAHULEPINGUS.

Jüri HELLAT.

Stud. jur.

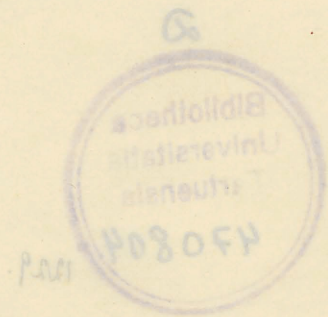
1938. a.

Arrestata det Torino
K. Süp.

Rö Rom 20/11/66

EV
BIBLIOTECA
GUSTAVO

27 mar. 38
66

A
~~2619.~~

Libro di B. 5188 inglobato in un

S i s u k o r d.

Sissejuhatus.

Eesti-Vene rahuleping rahvusvahelise õiguse seisukohast.

Eesti-Vene rahuleping meie seisukohast.

Eeltingimused Eesti-Vene rahulepinguks.

Sõda Venega. Selle ettevalmistused Vene poolt.

Esimesed rahu sobitused.

Ametlikud rahu-läbirääkimised.

Esimesed rahu-läbirääkimised.

Tartu rahu-läbirääkimised.

Rahu-läbirääkimiste käik:

Iseseisvuse tunnustamine.

Esimesed poolte ettepanekud piiri määramiseks.

Rahu-läbirääkimiste mõjutamine sõjalise tegevusega.

Rahu-lepingu pealkiri ja sisuline jagunemine.

Eesti-Vene rahulepingu sõjalise osa üksikasjaline analüüs.

Alus.

Siht.

Põhimõtted.

Eesti-Venemaa vaheline piir:

Vene 1. piiriettepanek.

Eesti seisukohad.

Vene 2. piiriettepanek.

Piiri tegelik märkimine.

Neutraalsoonid ja veed.

Piirikaitse.

Tähtajad.

Neutraliteedi küsimused:

Eesti rahvusvaheliselt neutraalseks tunnistamise võimalus.

Soome lahe neutraalseks kuulutamise võimalus.

Sõjalised tagatised:

Ühele lepinguosalisele vaenuliste vägede viibimise keeld teise lepinguosalise territooriumil.

Võõrastelt vägedelt sõjariistade äravõtmine, nende neutraliseerimine ning immobiliseerimine.

Üksikute isikute lepinguosaliste teenistusse võtmise keeld.

Ühe lepinguosalise territooriumi või sadamate teise lepinguosalise sõjaliste huvide vastaselt kasutada lubamise keeld.

Sõjaliste tagatistega taoteldud eesmärgid.

Sõjaliste tagatiste täitmine.

Sõjakulud ja sõjakahjud.

Sõjavangid ja interneeritud isikud.

Vastastikuste kohustuste ja nõudmiste reguleerimine.

Kokkuvõte.

SÕJALISED TINGIMUSED EESTI-VENE RAHU-

LEPINGUS.

(Art.I-XI).

Sissejuhatus.

On tavaline nähe, et suured sündmused ei leia kaasaegsete poolt väärilist hindamist. Nii on ka Eesti-Vene rahulepinguga. Tõsi küll - meie tolelaegne Riigivanem võttis rahudelegatsiooni esimehe tema Tallinnasse saabumisel vastu kõrgelt paatosliku tervitusega; ka isegi üks inglise leht kirjutas eesti hii-rest, kes briti lövi püünised katki närinud; veel mõned sõnavõtud ajakirjanduses ja "päevakorras minnakse edasi", kuid sündmuse suurus jääb üldises mastaabis hindamata. Ometigi oli Eesti-Vene rahuleping oma ulatuselt midagi hoopis suuremat kui tavaline rahuleping kahe sõdiva poole vahel omavahelise sõjategevuse lõpetamiseks. Eesti-Vene rahulepingut tuleb erilise tähtsusega maailmapoliitilise aktina hinnata, sest ta tähis-

tab enesega epohhi algust rahvusvahelises elus. Kui kuni tolle momendini - mille suurust inimsoo arenemiskäigus vahest alles erapooletu ajalugu kord suudab hinnata - inimkond kahte vihasesse elu ja surma peale heitlevasse leeri oli eraldatud: ühel pool punane kommunistlik Venemaa, teisel pool kogu kodanliselt mõtlev maailm, siis Eesti-Vene rahuleping sai selleks sillaks, kus inimesed jällegi leidsid üksteist. Ta sai ühelt poolt selleks aknaks, mille kaudu lääne kultuuri ja õiguse mõisted uuesti tee leidsid sinna, kus seni valitses kommunistliku usuhullustuse halastamatu punane terror üle poolteisesajamiljonlise inimhulga üle. Teiselt poolt oli Eesti-Vene rahuleping selleks puhastustuleks, kus ära põletati rahvusvaheliste aferistide unistused endise monarhistliku Venemaa uuesti ülesehitamisest ja ühes seega Maailmasõja suurima positiivse saavutuse - rahvaste üheõigluse tunnustamise hävitamisest. Seda tõde on ajalugu juba tõestanud - tolleaegne kõige ägedam Eesti-Vene rahulepingu vastane Prantsusmaa maitseb selle ra-

hulepingu vilja luues liitu N.Venemaaga. Eesti-Vene rahulepinguga muutus endine jagamatu Venemaa võimatuks, siit edasi võis areneda uus koostöö rahvaste elus ja mahatallatud rahvusvaheline õigus võis esimest korda pärast Maailmasõda end jällegi rahvusvahelises ulatuses õigusena maksma panna. See on järsk, kuid kindel pööre rahvaste elus, pööre õiguse ja õigusliku korra arenemise suunas.

Eesti-Vene rahu-
leping rahvus-
vahelise õiguse
seisukohast.

Rahvusvahelise õiguse seisukohast hinnatuna on Eesti-Vene rahuleping üks neist vähestest klassilistest näidetest, kus teooria leiab praktilist rakendamist ülimal määral ja kus kahe riigi diplomaadid on osanud nii osavasti oma riikide reaalsed huvid teooria nõuetesse mahutada.

Rahvusvaheliste lepingute hulgas on ta eriti silmapaistev oma hoopis erinevate põhimõtete poolest teistest Maailmasõjale järgnenud lepinguist, vastandina millistele on ta omaks võtnud "ausa ja õiglase" rahu põhimõtted. Tema rahvusvahelise tähtsuse erilise ulatuse tunnuseks võiks mainida kas või seda, et te-

ma vastu tundsid teravat huvi ja teda õppisid tundma mitte ainult Euroopa poliitikamehed, vaid ka koguni Ameerika teadusmehed.

Eesti-Vene rahuleping meie seisukohast.

Meie oma seisukohast on Eesti-Vene rahuleping ühelt poolt krooniks pikaajalisele põlvest põlve tehtud rahvuslikule kasvatus- ja ülesehituse tööle ja sellele järgnenud kangelaslikule heitlusele; teiselt poolt - aluseks, millele põhjeneb kogu rahva tulevik, tema areng ja edu, aluseks kogu meie riiklikule olemasolule.

Ta on murdepunktiks masside mõtteilmale, kus alamast on saanud kodanik ja lähtepunktiks, kust peale teise käsualune ise hakkab uuesti peremeheks.

Eeltingimused Eesti-Vene rahulepinguks.

Eeltingimuseks niisugusele monumentaalsele ehitusele pidi olema kindel alus ja see kindel alus Eesti-Vene rahulepingul on. Esmalt - õiguslikuks aluseks on Maailmasõja lugematute ohvritega kätte võidetud inimsoo tõeline suursaavutus - rahvaste vaba enesemääramise õigus. Reaalseks aluseks Eesti-Vene rahulepingule

tsai - julge, püsiv, ennastsalgav võitlus elu ja surma peale oma olemasolemise õiguse, oma vabaduse ja oma töökspidamiste eest. See on õieti aastasadu kestnud võitlus võõraste surve ja sissetungi vastu, mis alles Vabadussõja lahinguväljadel meie sõjaväe poolt meie riikliku rippumatuse tunnustamise nõutamisel ja rahu-läbirääkimistel meie diplomaatide poolt lõpule viidud ja mille krooniks ongi Eesti-Vene rahuleping.

Kui jälgida nende ajaloolist käiku, siis näeme, et olenevalt meie relvade edust rindel edenesid ka diplomaatlikud saavutused nii liitriikide juures Eesti de jure tunnustamise kui venelaste juures rahu-läbirääkimiste alal. Nii omariikluse saavutamist kui rahvusvahelist tunnustamist võiks täie õigusega ainult meie oma reaalse jõuga kättevõidetuks tunnistada.

Sõda Venega. Selle ettevalmistused Vene poolt.

Vene väed tungisid 28. novembril 1918. a. Eestisse ilma sõda kuulutamata, tahtes sellega näidata, nagu tuleksid nad karistama üht mässama hakanud provintsi, ehkki selleks neil igasugune õiguslik alus puudus, sest Bresti rahulepinguga oli N. Vene

enese Eestist lahti ütelnud. Juriidilise aluse saavutamiseks Venemaa "Ülevenemaalise kesktäidesaatva komitee" otsusega 18.³ nov.1918.a. tühistab Bresti rahulepingu ja kuulutab: " Kõik Vene okupeeritud maakonnad vabastatakse" ning "Enesemääramise / õigus antakse täiel määral üle kõigi rahvaste töötavatele klassidele". Luuakse uus Lääne väerind, mille eesmärgiks seatakse "välja lüüa valgekaartlaste salgad kõikidest linnadest, mis teel Petrogradi poole" ja edasi "Pihkva on juba meie. Meie omaks peavad saama Narva, Riia ja Tallinn..."

Nii siis Venemaa seab oma sihiks Petrogradi kaitsepositsiooni nihutada võimalikult kaugemale ja selleks vallutada "kodanline" Eesti. Nende plaanide elluviimiseks annab " Ülemaaline kesktäidesaatev komitee" 8.dets.1918.a. dekreedid Eestimaa nõukogude vabariigi tunnistanise üle, millega "Kõrgemaks võimuks Eestimaal Vene nõukogude valitsus tunnistab Eestimaa nõukogude võimu... eesotsas seltsimees Anvelt'iga..."

Kui Venemaa hakkas Eestiga rahu otsima, kui eesti väed

olid vene punased väed raskete kaotustega meie piirest välja kihutanud ning 1919.a. suvel veel Landesveeri täieliku purustamisega kogu maailmale näidanud oma võitmatust ja reaalselt jõudu ning rahva kindlat ja vankumatut tahet ise oma peremees olla.

N.Vene välisminister Tšitšerin tegi Eestile esimese ettepaneku rahu-läbirääkimistesse astuda täieliku Eesti iseseisvuse tunnustamise alusel Vene poolt 1919.a. sept. pärast Pihkva tagasivõtmist. Eesti ei lükanud seda ettepanekut mitte kaalumatu tagasi, ehkki liitriigid ja kogu kodanline maailm ei varjanud oma pahameelt selle üle ning käredamad süüdistasid Eestit isegi üldise asja äraandmises. Usuti ju siis veel läänes endise monarhistliku Venemaa idee kandjate jagamatu Suurvene ülesehitamise; hellitati lootusi kommunistliku Vene interventsiooni kavades. Ometi tõestas realiteet vastupidist. Eesti esitas Pihkvas esimestel rahu-läbirääkimistel nõude, et Vene ka teised naaberriigid - Soome, Läti, Leedu ja Poola ühi-

selt rahu-läbirääkimistest osa võtma kutsuks, lükkas tagasi separatiivrahu ettepaneku ja võttis mehiselt vastu kõik järgnevad löögid ka siis, kui liitlaste õhulossid ühes Koltšaki ja Judenitsi vägedega olid Venemaa poolt purustatud.

Nüüd realiteedi kurbade õpetuste tagajärjel hakkab ka lääne diplomaatia ja poliitiline mõtlemine ümber orienteeruma ning Eesti seisukohad leiavad ikka rohkem ja rohkem tunnustamist - Inglismaa teatab, et jätab vabad käed omal vastutusel rahu teha. Teiselt veendub ka Venemaa ikka kindlamini, et ta Eestist jagu ei saa ning ühes sellega vajadusest meiega rahu sobitada.

Ametlikud rahu-läbirääkimised.

Pihkva rahu-läbirääkimised 17.sept.1919.a. olid peamiselt pinna sondeerimise ja informatsiooni laadilised läbirääkimised. Venemaa tahtis meiega teha separatiivrahu, kuid Eesti, olles põhimõtteliselt nõus rahu tegema, sest maa oli vaenlastest puhas ja ka lõunanaaber Lätimaa oma enamikus meie abil vaenlastest

Esimesed rahu-läbirääkimised.

vabastatud, ei nõustunud sellise rahuga kahel põhjusel, nagu mär-
gib kindral Soots - esmalt, et mitte võimaldada oma naabrite jao-
kaupa löömist ja teiselt, et üldine poliitiline õhkkond polnud
veel küllaldaselt selge. Liitlased lootsid ikka veel Vene Loode-
armee võitu enamlaste üle.

Need läbirääkimised lõppesid meie ettepanekuga Venemaale te-
ha ka teistele sõdivatele riikidele ettepanek tulla ühis~~te~~le rahu-
läbirääkimistele.

Tartu rahu-läbi-
rääkimised. Uuesti algasid rahu-läbirääkimised 2. detsembril Tartus. Nagu
oma esimesteks Pihkva läbirääkimisteks venelased valisid momendi,
kus nad Pihkva tagasi olid võtnud ja sellega oma sõjalist seisu-
korda parandanud, nii ka nüüd püüdsid venelased oma märksa para-
nenud sõjalist seisukorda, s.o. Vene Loodearmee hävitamist, rahu-
läbirääkimisteks ära kasutada. Teiselt poolt oli ka Eesti seisu-
kord paranenud, sest Vene Loodearmee Petrogradi operatsiooni
teistkordse katastroofi ja selle armee hävinguga olid nurjunud
ka liitriikide lootused sel teel kommunistliku Vene hävitamiseks

ja nende arusaamised nii mõneski asjas muutunud ning poliitiline olukord rahu-läbirääkimisteks meile hoopis lahedamaks muutunud.

Rahu-läbirääkimiste käik:

Kui Eesti rippumatuse tunnustamine Vene poolt nüüd nagu ise- enesest mõistetavaks rahu-läbirääkimiste aluseks oli, siis esimesed ja tõelised raskused kerkisid esile kohe rahu-läbirääkimiste

Iseseisvuse tunnustamine

alul piiri määramises. Vene delegatsiooni esimene ettepanek oli võtta Eesti riigi piiriks joon: Kunda vabrik, Sonda jaam, Rannapungerja, Peipsi järv, endine Võru maakonna piir. Loomulikult ei saanud Eesti rahudelegatsioon seda ettepanekut läbirääkimiste aluseks võtta, vaid tegi omalt poolt vastu ettepaneku määrata Eesti-Vene piir: Kaporje laht, Järvede joon, Jamburg ja Oudova Eestile ning lõunas Velikaja jõe suust Velikaja j. ja praeguse piiri vahelisele joonele.

Esimesed poolte ettepanekud piiri määramiseks.

Sellele vastasid venelased, katkestamata rahu-läbirääkimisi, juba 3.dets. vägede koondamisega Narva jõe ülemjooksule ja 7., 8. ning 9.dets. eriti ägedate kallalätungidega Narva kaitsepositsioonidele. Need lahingud kestsid kuni 22.dets., jõudes 16. ja 17.

Rahu-läbirääkimiste mõjutamine sõjalise tegevusega.

dets. oma haripunkti ja on üldiselt tuntud Narva operatsiooni 2. perioodi nime all.

Et venelastel vaatamata kõigile pingutustele ja väga suurtele kaotustele oodatud sõjalist edu ei olnud, siis olid 24. dets. rahu-läbirääkimised hästi edenenud ja vaherahu lepingu kava allakirjutamiseks valmis. Kuid see jäi jõuludeks siiski tulemata. Nimelt esinesid venelased ootamatult nõudmisega, et Eesti ei tohiks 10-verstalisel maaribal Narva jõe läänekaldal ei sõjaväge pidada ega kindlustusi ehitada. See nõudmine esitati ultimatiivsena sel mõttel, et selle mitte-vastuvõtmisel Eesti poolt lubati seda meile sõjalise jõuga peale sundida. Eesti rahudelegatsioon lükkas selle ultimaatumi muidugi tagasi. Sellele järgnesid punaväe viimased arvutute jõududega korraldatud ja äärmise pingutuseni viidud kallaletungid Narva kaitsepositsioonidele. Ka need n.n. Narva operatsiooni 3. perioodi kallaletungid 28-30. dets. 1919. a. löödi meie vaprate vägede poolt, kes Ülemjuhataja poolt õigel ajal ettevalmistatud

ja reservidega täiendatud, erakordselt veriste kaotustega tagasi. Need kaotused olid punaväele niivõrd suured, et 7. armee komander raporteeris Petrogradi armee täielisest ruineerumisest, lisades juure, et armee eestlaste vastupealetungi korral isegi kaitsevalvet enam pidada ei suudaks.

Meie kaitsevägi ja diplomaatia oli võitnud - 3. jaanuaril 1920.a. ^{juuni 31/1919} kirjutatakse Tartus vaerahulepingule ja 2. veebruaril rahulepingule alla meie soovide kohaselt.

Tartu rahu-läbirääkimised on peale muu veel eriti huvitavad selle poolest, et neid peeti kõige ägedamate võitluste saatel rindel. Iga oma uut nõuet või diplomaatilist ebaedu rahu-läbirääkimistel saatsid venelased marulise suurtükitule ja ägedate sageli purjujoodetud vägede kallaletungidega rindel. Ainult kõrvutatades 1919.a. Narva eelsete lahingute ägedest, meie sõjavägede äärmisi ja paiguti otse üliinimlikke pingutusi meie maksimaalsete saavutustega rahulepingus, küünime tõeliselt mõistma meie diplomaatide suurtööd Eesti-Vene rahulepingus kogu tema ulatuses.

Rahulepingu peal-
kiri ja sisuline
jagunemine.

Juba pealkiri "Rahuleping Eesti ja Venemaa vahel", näitab, et lepinguosaliselised on Eesti ja Venemaa (mitte demokraatlik Eesti Vabariik ja Venemaa Sotsialistlik Föderatiivne Nõukogude Vabariik) - seega ka^{ki} riiki, nagu niisugust, olenematult nende seesmisest riiklikust korraldusest või ka valitsevast korrast.

Sisuliselt jaguneb Eesti-Vene rahuleping: poliitiliseks, sõjaliseks ja majanduslikuks osaks, mis kõik omavahel väga tihedas seoses.

Eesti-Vene rahulepingu sõjalise osa üksikasjaline
analüüs.

Alus.

Aluseks Eesti-Vene rahulepingule on ilmtingimata Eesti rippumatuks ja iseseisvaks riigiks tunnustamine Venemaa poolt ilma mingisuguste kohustusteta Eesti poolt Venemaa vastu (Art. II). Eesti poolt erilist Venemaa tunnustamist ei deklareerita, vaid see on mõistetav lepingu sõlmimise faktist enesest.

Siht.

Eesti-Vene rahulepingu siht on sõjaseisukorra lõpetamine

Eesti ja Venemaa vahel ja selle tähtpäevaks määratakse rahulepingu jõusse astumise päev, s.o. rahulepingu ratifitseerimise ja üksteisele teatamise silmapilgust alates (art.I ja XX).

Põhimõtted.

Eesti-Vene rahuleping on leping ilma kaotajate ja võitjate allakriipsutamiseta, seda võib järeldada vaid lepingu sisust, s.o. neist hüvistest, mis kumbki lepinguosaline lepingu järele saavutab. Lepingu tekst aga deklareerib poolte üheväärsust ja üheõiguslust, märkides, et mõlemad pooled on "juhitud kindlast tahtest... sõda lõpetada... ausa ja õiglase rahu teha...", kinnitades, et see rahu on kindel. (Rahulepingu sissejuhatav osa).

Eesti-Venemaa vaheline piir.

Olulisemaks Eesti-Vene rahulepingu osaks, peale Eesti riikliku rippumatuse ja iseseisvuse tunnustamise, on Eesti-Venemaa vahelise piiri kindlaks määramine.

Vene 1. piiriettepanek.

Venemaa olles juba oma esimeses rahuettepanekus deklareerinud, et rahu-läbirääkimiste aluseks on Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamine, esitas piiride suhtes meile ometi hoopis vastuvõtmatu ettepaneku. Vene esimene ettepanek võttis Eesti riigi piiriks: Kunda vabriku, Sonda jaama, Rannapungerja joon põhjas ja endise Võru maakonna piir lõunas oli ilmselt vastuvõtmatu ja mõistetav suure etteküsimusena, kuid ometi püüdsid venelased seda sõjalise jõuga meile peale suruda, mille tõestuseks 7.dets. uue hooga lahti puhkenud lahingud,

Eesti seisukohad.

Eesti lähtus piiriküsimuses peamiselt kolmest seisukohast: etnograafilisest, majanduslikust ja strateegilisest. Esimesest seisukohast on iseenesest mõistetav nõue, et kogu territoorium, mis eestlastega asustatud või kus eesti soost kodanikud rõhuvas ülekaalus, peavad Eesti riigile kuuluma. Selliseks loomulikuks etnograafiliseks piiriks osutus põhjas Narva jõe mõlemad kaldad, lõunas aga tulid seadud kindlasti eestlastega kaasa tõmmata ja see viis Eesti riigi piiri Irboska taha.

Majanduslikust lähtekohast oli Eestil ilmtingimata vajalik Narva jõe vaba kasutamine ühelt poolt ja teiselt poolt oli Eesti huvitatud Irboska gipsilademetest. Strateegilisest seisukohast oli kõigepealt tähtis, et meie riigi piir oleks niisugune, mille kaitse oma loodusliku asendi tõttu kergendatud oleks ja et meie riigi piiri kaitse ning ühes sellega ka esimesed sõjaraskused etnograafilistest piiridest võimalikult välja oleksid viidud. Rahu-läbirääkimistel venelastega aga rõhutati peaaesjalikult rahvuslikku alust ja ainult Narva jõe taha teatud maaala vajaduse põhjendamisel ka majanduslikku alust. Kuna väga kaaluvatest ja meile tähtsatest strateegilistest alustest täiesti vaikiti. Hoopis vastupidiselt, kui Vene delegaadid ka strateegilisi kaalutlusi esile tahtsid tuua, märgiti kohe, et rahu tehakse mitte selleks, et uuesti sõdida ja seepärast strateegilisellpiiril mingit tähtsust ei saa olla.

Lähtudest ülaltähendatud alustest ja arvestades vajadust vastukaaluna venelaste ettepanekule ka nendelt ette küsida,

küll soliidsemal alusel, esitati Eesti poolt piiri asjus vastu-
ettepanek määrata Eesti-Venemaa vaheliseks riikide piirjooneks:
Kaporje laht, Järvede joon, (Jamburg, Oudova Eestile ^{muu} sisse arva-
tud, Peipsi järv ja Velikaja jõe suu ja sealt piir edasi Veli-
kaja jõe ja praeguse piirjoone vahel.

Vene 2. piiri-
ettepanek.

Leides igal pool ees võitmatu Eesti sõjaväe, mille murdmi-
ne vene vägedel vaatamata ülisuurtele jõudude koondamistele ja
erilistele pingutustele korda ei läinud, ning Eesti diplomaati-
de väga kindlad ja selgelt sirgjooneliselt põhjendatud nõudmi-
sed tegid venelased järgmise ettepaneku riigi piiriks määrata
Narva jõgi. Selle peale esitati Eesti poolt vastuettepanekuna
Luuga jõe ning lõpuks venelased olid sunnitud järele andma ja
kokku leppima riigi piiriga, mis Eesti-Vene rahulepingu art.III
p.1 kindlaks määratud:

Narva lahest üks verst lõuna pool Kalameeste majast Ropša
küla peale, edasi Mertvitskaja jõekest ning Rossoni jõge mööda
Ilkino külani, Ilkino külast ühe versta kauguselt lääne pool.

Keikino küla, poole versta kauguselt lääne pool Isvosi küla Kobõljaki küla peale, Stšutška jõesuu, Krivaja Luka küla, Petšurki karjamõis, Vtroja jõe kolme algharu kokkujooksu koht, Kuritšeki küla lõunapoolne serv ühes selle maadega, sirge joon Peipsi järve keskkoha, kesk Peipsi järve ühe versta kauguselt ida pool Piirisaart (Porka), edasi järve kitsuste keskkoha mööda kunni Salu saareni; kitsuse keskkohalt Salu saare juurest edasi Talabski saarte ja Kamenka saare vahelise kitsuse keskkoha, lääne poolt Poddubje küla (Pihkva järve lõuna kaldal), raudtee vahihooone Grjadištše küla juures, lääne poolt Šahintsõi küla, ida poolt Novaja küla, Poganova järv, Babina ja Vömorski küla vahelt pooleteise versta kauguselt lõuna pool metsavahi maja (mis Glõbotšinat põhja pool), Sprehtitši küla ja Kudepi karjamõis.

See piir on täiesti kooskõlas Eesti poolt üles seatud põhimõtetega ja rahuldab meie nõudeid kõigil ülesseatud aladel. Põhja osas on meie käes nii majanduslikult kui strateegiliselt väga tähtis Narva jõgi täies ulatuses ja piirjoon on sellest

veel nii palju ette nihutatud, et tähtis tööstuse keskus Narva ja ka Narva jõgi oma tähtsamas osas, samuti ka Narva jõe positsioonid, on väljaspool välisuurtükiväe ohtlikku tulemõju.

Lõuna pool Pihkva järvest on piiriks täpselt sama joon, mis meie võidukad väed Vabadussõja ajal ise endale vabal tahtel kaitses positsiooniks valisid. See on looduslikult väga soodus, strateegiliselt ja taktikaliselt vastase üle valitsev positsioon. Samuti on lõunapiir ka meie majanduslikud huvid täies ulatuses rahuldanud, tuues Irboska gipsiväljad meie valdusse. Etnograafiliselt on Eesti-Vene piiriga meie rahvuslikud nõudmised piiri suhtes teatud määrani isegi ületatud.

Piiri tegelik
märkimine.

Tegelikuks piiri ajajaks näeb Eesti-Vene rahuleping (art. III p.1 märkus 2) ette segakomisjoni, kellele jäetud teatud vabadus arvestada tegeliku piiriajamise juures ka etnograafilisi ja majanduslikke huvisid. Esimese lisana Eesti-Vene rahulepingule on 3-verstaline kaart, millel eelpoolkirjeldatud piirid punasega märgitud, kuid lahkumine kute korral teksti ja kaardi vahel on otsustajaks tekst.

Neutrallzoonid
ja veed.

Olulise täiendusena tähendatud piirijoonele nägi Eesti-Vene rahuleping ette piiriäärsed neutraalzoonid, millistes lepinguosalisel tähtpäevaga 1. jaanuar 1922. a. ei tohtinud, peale piirivalveks hädavajalikkude valveosade, mingisuguseid sõjavägesid pidada ega mingisuguseid kindlustusi, sõjalise tähtsusega ehitusi ega ladusid ehitada või asutada (art. III p. 2 ja 3).

Neutraalseks tunnistatakse Eesti-Vene rahulepinguga ka Peipsi ning Pihkva järved ja lepinguosalisel kohustuvad nendel järvedel sõjariistus laevu, peale tolli kaitseks vajalike vahilaevade, mitte pidama (art. III p. 4). Huvitava diplomaatilise käiguna tuleb siin ära märkida, et neutraalseteks on kuulutatud Peipsi ja Pihkva järved, kuid mitte nende basseinid ja seega on pooltele jäänud võimalus pidada oma relvastatud laevu nendes järvedesse suubuvates või nendega ühenduses olevates suurtes jõgedes, nagu seda on Emajõgi ja Velikaja jõgi.

Piirikaitse.

Piirivalve teenistuseks näeb rahuleping mõlematele pooltele ette võrdse arvu inimesi riigipiiri ühe versta kohta. Nimelt

esimesel kuuel kuul pärast rahulepingu ratifitseerimist mitte üle 40 inimese ja hiljem mitte üle 30 inimese ühe piiri versta kohta. Peipsi ja Pihkva järvedel on lubatud pidada vaid vähi-laevu tolli valveks, kuid arvult mitte üle 5 ja nende relvastus ei tohi ületada 2 - 47 mm suurtükki ja 2 kuulipildujat. Traat-tõkete ülesseadmine piirikaitseks on lubatud (art. III lisa II p. 4 ja 5). Nende piirivalveks määratud inimeste arvu kindlaksmääramisel tuleb ajalooliselt huvitava faktina alla kriipsutada Vene rahudelegatsiooni nõudmist, et Venele lubataks piirivalvet pidada kahekordses arvus võrrelduna Eestiga, põhjendades seda sellega, et iga eestlase vastu pidavat vähemalt 5 venelast esinema.

Tähtajad.

Tähendatud neutraalsoonide ja Peipsi ning Pihkva järvedel neutraliteedi nõuete elluviimiseks näeb rahuleping ette: 28-päevalise tähtaja Soome lahe ja Stsutska jõesuu vahelisel maalal ning 42-päevalised tähtajad neutraalsoonide teistest osadest vägede tagasitõmbamiseks ning Peipsil ja Pihkva järvel asu-

vate sõjalaevade kohta (art.III lisa II p.1, 2 ja 3). Pole huvitusest neid tähtaegu kõrvutada rahulepingu XII art.p.1 ette nähtud kulla maksmise tähtaegadega, millest tuleb küll järeldada, et vähemalt 42-päevaline neutraliseerimise tähtaeg teatud määrani venelastel maksta oleva kulla kohaletoimetamise tagatisena oli mõeldud.

Neutraliteedi küsimused.

Eesti-Vene rahuleping art.V näeb ette võimaluse, et Eesti rahvusvaheliselt alaliselt neutraalseks riigiks tunnistatakse. Niisuguseks juhuks kohustub Venemaa nimetatud rahulepingu artikli põhjal juba ette seda neutraliteeti tunnustama, pidama ning tema tagamisest osa võtma. See on ühepoolne kohustus, mis Venemaa oma peale on võtnud ja mis meile mingisuguseid kohustusi peale ei pane, kuid mis meile küllaltki tähtis nagu reservatsioon tulevateks võimalusteks.

Eesti rahvus-
vaheliselt neut-
raalseks tunnis-
tamise võimalus.

Soome lahe neut-
raalseks kuulu-
tamise võimalus.

Samuti näeb Eesti-Vene rahuleping ette Soome lahe rahvusvaheliselt neutraalseks kuulutamise võimaluse. Lepinguosalised võtavad endale kohustuseks viia oma mereväe jõud kas terveni või osaliselt seks juhuks rahvusvaheliste lepingutega kindlaks määratavasse seisukorda. See rahulepingu VI art. räägib Soome lahest ja seetõttu käivad igal tingimusel selle artikli nõude alla kõik Vene Baltimere laevastiku jõud. Eestit puudutab see vaid osaliselt, nimelt selles osas merejõududest, mis asuvad Soome lahes, kuna läänepoolset Eesti osa, mis asub Balti meres, see nõue ei puuduta. Siit järeldus, et VI rahulepingu artikli otsuse teostamine oleks Eesti seisukohast vägagi vastuvõetav, kasulik ja soovitav. Illustratsiooniks sellele VI artikli nõudele oleks juure lisada, et Vene rahudelegatsioon rahulepingu sõlmimisel isegi valmisolekut avaldas kogu oma Baltimere laevastiku hävitamiseks. Rahulepingusse võeti see üles vaid rahvusvaheliselt vastuvõetavas ja suveräänsele riigile mitte häävavas redaktsioonis.

Sõjalised tagatised.

Edaspidise rahu ja julgeoleku kindlustamiseks näeb Eesti-Vene rahuleping ette mitmesuguseid tagatisi. Väga huvitavad nende hulgas on Eesti-Vene rahulepingu punktid art.VII p.1 ja 2, mis näevad ette, et lepinguosalisel riigid ei või lubada oma territooriumil viibida mingisugustel vägedel peale valitsuse omade ja sõprusriikide vägede, kellega ühel lepinguosalisel sõjaline konventsioon tehtud ja kes teise lepinguosalisega tegelikult sõjajalal ei seisa. Samuti ka keeld lepinguosalisel riigil oma territooriumil lubada koguda, mobiliseerida või organiseerida rühmitusi või väeosi, kes oma eesmärgiks seavad sõjariistus võitlust teise lepinguosalisega. See artikkel eraldab juriidilist ja tegelikku sõjajalal olekut ja rõhutab eriti tegelikku sõjaseisukorda. Ta esitab lepinguosalistele nõudeid ja paneb peale kohustusi, mida harilikud rahulepingud ette ei näe. Eriti oli sellest huvitatud Venemaa, pidades silmas peamiselt Vene Loodearmee ja inglaste abi meile. Kuid ka meil on väga tähtis, et ükskõik kus kohal vähemalt ametlikult rühmitu-

Ühele lepingu-
osalisele vaenu-
liste vägede
viibimise keeld
teise lepingu-
osalise terri-
tooriumil.

si ja sõjalisi jõude ei esineks, kelle eesmärgiks meile sõjariistus kallale tungida, nagu seda oli näiteks Vabadussõja alul, kus vene väed iseseisva Eestimaa nõukogude vabariigi abistamise tähe all meile sõda kuulutamata kallale tungisid.

Rahulepingu nõuete täitmise tagatisena nähakse ette sõjariistade äravõtmine maaväe osadelt ning merejõududelt, kes kuni 1.okt.1919.a. vastavatele riigivalitsustele ei allunud, ning nende sõjalise varustuse neutraliseerimine ja immobiliseerimine tähtajaga 1.jaanuar 1922.a. Samuti tehakse kohuseks teistele riikidele kuuluva sõjalise varustuse ning materjalide väljavedamine ja selleks määratakse aega 6 kuud rahulepingu ratifitseerimise päevast arvates. Tähtajad selle sõjavaranduse ja tehniliste vahendite immobiliseerimiseks nähakse ette: esimese 30% jaoks 7 päeva rahulepingu ratifitseerimise päevast arvates ja edasi 35% nädalas.

Lepinguga keelatakse ära ka lepinguosalistele riikidele niisuguste üksikute sõjaväelaste kui ka sõjaliste komandode üksi- või koondiste, kellelt sõjariistad ära võetud, ükskõik missu-

Võõrastelt vägedelt sõjariistade äravõtmine, nende neutraliseerimine ning immobiliseerimine.

Üksikute isikute ja väeüksuste lepinguosaliste teenistusse võtmise keeld.

gusel kujul oma teenistusse võtmine. Ette nähakse vaid kolm erandit Eesti kasuks. Nimelt lubatakse Eesti vägedesse teenistusse võtta:

1. Eesti kodakondsust opteerinud eesti rahvusest isikuid;
2. Eestis kuni 1. maini 1919. a. asunud ja Vene kodakondsust mitte opteerinud mitte Eesti soost isikuid ja
3. kuni 22. nov. 1919. a. Eesti vägedes teeninud mitte Eesti rahvusest isikuid, kes Vene kodakondlust ei opteeri.

Ühe lepinguosali-
se territooriumi
 või sadamate
 teise lepinguosa-
 lise sõjaliste
 huvide vastaselt
 kasutada lubami-
 se keeld.

Rahulepinguga pannakse maksma vastastikune keeld mitte lubada oma territooriumi mööda või sadamate kaudu teise lepinguosalisega tegelikult sõjajalal seisvate riikidele ning organisatsioonidele kõige selle vedu, mida teisele poolele kallaletungimiseks võidakse kasutada. Eriti huvitav on art. VII p. 4-b, kus tunnistatakse kehtivateks vastavad rahvusvahelised normid, kuid täiendatakse neid veel keeluga niisuguste riikide, kes teise lepinguosalisega sõjajalal ja niisuguste organisatsioonide ning rühmade, kes oma ülesandeks seavad

isõjariistus võitluse teise lepinguosalisega, igasuguste sõjalaevade, suurtüki ja miinipaatide jne. läbilaskmise ja nende viibimise ühe lepinguosalise territoriaalvetes, kui nende eesmärgiks on teisele lepinguosalisele kallaletungimine. Huvitav on selle iseenesest pariteetsel alusel seisva rahulepingu paragrahvi redaktsioon, mis nii koostatud, et tema seletamine väga soodus meile.

Rahulepingu art.VII p.5 sisaldab lepinguosalistele kohustust mitte lubada ühe lepinguosalise territooriumil viibida oraganisatsioonidel või rühmitustel ehk nende esitustel või ametisikutel, kes pretendeerivad olla teise lepinguosalise territooriumi või selle osa valitsuseks või kelle eesmärgiks on teise lepinguosalise valitsuse kukutamine.Vene poolt oli see nõue sihitud muidugi Vene Loodearmee ja Loode-Vene valitsuse vastu. Kuid ka Eesti ei olnud sellest mitte vähem huvitatud ja nägi selles rahulepingu punktis tagatist, mis edaspidiseks ära peab hoidma Anveldi "Eestimaa nõukogude vabariigi" taolised sünnitused.

Sõjaliste taga-
tistega taotel-
dud eesmärgid.

Kogu Eesti-Vene rahulepingust käib punase niidina läbi: venelaste poolt soov kõik teha Vene Loodearmee ja Loode Vene valitsuse likvideerimiseks ning olukorra loomiseks, et Eesti ka edaspidi ei muutuks baasiks, kus Venele ohtlikud intervent-sioonidüritused aset võiksid leida.

Eesti on omalt poolt huvitatud, et saaks annuleeritud Venemaa poolt ülevenemaalise kesktäidesaatva komitee otsusel 8. dets. 1918. a. dekreeidi väljakuulutatud "Eestimaa nõukogude va- bariigi" tunnustamine ja nii selle valitsuse eesotsas J. An- veldiga kui ka kõik tema nimel tegutsevad Eesti vaenulised organisatsioonid likvideeritud. Seega ka seletatav see äärmis- te peensusteni viimistletud tagatiste artikkel Eesti-Vene ra- hulepingus.

Sõjaliste taga-
tiste täitmine.

Rahulepingu art. VII p. 7 luuakse eriline väga laiade õi- gustega segakomisjon, kelle ülesandeks sõjaliste tagatiste täitmise järele valvamine ja kellele art. VII p. 6 põhjal poo- led eelmiste punktide täitmise kohta pidid esitama kontrol- limiseks vajalikud andmed.

Lisa art.VII p.7 juures näeb ette nimetatud segakomisjoni-
le terve rea juhiseid. Muuseas ka õigus esitatud teateid koha
peal järele katsuda ja selleks vajaduse korral kohale sõita.

Sõjakulud ja sõjakahjud.

Eesti-Vene rahulepingu art.VIII deklareerib, et mõlemad
pooled loobuvad sõjakulude ja sõjakahjude tasumisest. Selle
punkti tähtsus seisis toleaege Venemaa soovis oma poolt väl-
ja kuulutatud põhimõttest "Sõda ilma kontributsioonideta ja
aneksiateta" vähemalt väliselt kinni pidada. Mille paremaks tõs-
tuseks on artikli VIII kõrvutamise artikkel XII p.1, kus öel-
dakse "Venemaa annab Eestile viisteistkümmend miljonit rubla
kullas..." ning sama artikli järgmistes punktides loeteldud hü-
viste loovutamiseega.

Sõjavangid ja interneeritud isikud.

Sõjavangide küsimusele on Eesti-Vene rahulepingus suurt
tähelepanu pööratud ja nende saatuse üksikasjaline lahendus

art.IX ja X ette nähtud. Samas on ka ette nähtud segakomisjon selle elulise küsimuse kiireks lahendamiseks. Põhimõtteks on siin "sõjavangid tulevad kõige lähemal tähtajal kodumaale tagasi toimetada". Ühtlasi jäetakse ühelt poolt sõjavangidele vabadus jääda selle riigi piiridesse, kus nad asuvad, kuid selleks on vajalik vastava riigi valitsuse nõusolek.

Huvitav on ära märkida, et Venemaa olles Eesti-Vene rahu- lepinguga sunnitud loobuma nii paljudest oma tolleaegsetest põhimõtetest, oli sunnitud sellega tunnustama ka eraomandust ja nimelt sõjavangide õigusi nende isiklikkude asjade peale.

Vastavalt rahvusvahelisele õigusele kohustuvad pooled tasuma vastaspoolele "oma sõjavangi langenud kodanikkude ülevalpidamise kulud..." Kõigi nende küsimuste tegelik lahendamine pannakse ülalnimetatud segakomisjoni peale, kelle ülesandeks siis on - vangide kodumaale saatmise viisi ja korra määramine ning ülalloeteldud kulude kindlakstegemine.

Sõjavangid ja interneeritud isikud vabastatakse ühes kodumaale saatmisega ka kõigist kohtu poolt või distsiplinaar-

kõrras määratud karistusest, välja arvatud need, mis toime pandud pärast rahulepingu allakirjutamist.

Vastatstikuste kohustuste ja nõudmiste reguleerimine.

Väga huvipakkuv on Eesti-Vene rahulepingu art.XI selles mõttes, et siin Venemaa kaudselt tunnustab Eesti nagu iseseisva omaette õigustega riigi olemasolu juba alates 15.(28)novembrist 1917., s.o. päevast mil Eesti Maanõukogu end kõrgemaks võimuks Eestis välja kuulutas. Nimelt märgib art.XI selle päeva daatumina, millest peale kõik selleks ajaks ehk hiljem (ka Saksa oku^wpatsiooni ajal) Eesti territooriumil või sellele külgnevates vetes leiduvad või ilmuvad Vene kroonu liikumata nii ka liikuvad varandused, sõjalised ja teised ehitused, kindlustused, sadamad ja iga liiki laevad ning sõjalaevad Eesti ainuomanduseks ja vabaks igasugustest kohustustest Venemaa vastu tunnistatakse.

Eesti omalt poolt kinnitab, et ei hakka mingisuguseid nõudeid järeldama Venemaa vastu oma varema kuuluvuse tõttu endisse Vene keisririiki.

Kokkuvõte.

Eesti-Vene rahulepingu sõjaliste tingimuste analüüsi kokkuvõttena tuleb ära märkida kolme kõige tähtsamat osa: Kõigepealt - Eesti kui iseseisva riigi rippumatuse ja iseseisvuse tingimusteta tunnustamine Venemaa poolt. Teiseks - Eestimaa ja Venemaa vahelise riigipiiride täpis kindlaksmääramine ja kolmandaks - terve rea sõjaliste tagatiste maksmapanemine mõlemate riikide edaspidise julgeoleku kindlustamiseks. Kuigi kogu Eesti-Vene rahulepingust vastastikune üksteise tunnustamine läbi käib, siis ometi esimestes kahes mainitud osas esineb Eesti peasjaliselt saajana. Kõik Eesti tõelised soovid ja nõuded on selles lepingu osas Venemaa poolt otse maksimaalselt rahuldandamist leidnud. Kolmandas osas on aga piinlikult läbi viidud pariteedi alus. Siin võtavad mõlemad pooled oma peale vastavad kohustused ja ka õigustused laienevad mõlemate lepinguosaliste peale. Siiski esineb ka siin Venemaa alistuma sunnitud poolena. Nimelt ta on sunnitud tunnustama Eesti iseseisvat riiki, keda ta nagu mässajat provintsi karistama läks ja ise likvideerima

tema enese poolt ellukutsutud ja tunnustatud "Eestimaa nõukogude vabariigi". See on kindlam Eesti julgeoleku tagatis. Nii-
sugused hiilgesaavutised olid Eestil võimalikud tema õnneliku
võiduka sõja, kuid veel õnnelikuma sõja ja diplomaatide koos-
töö tagajärjel, mis tõi Eestile ka peagi de jure tunnustamise
ja üldise rahvusvahelise lugupidamise.

Juri Kellat
Stud. jur.

Tarvitatud allikate nimestik.

1. Eesti-Vene rahuleping.
2. Prof. A.P i i p - Rahvusvahelise õiguse süsteem.
3. Prof. A.P i i p - Loengud Kõrgemas Sõjakoolis 1935.a.
4. J.Soots - Eesti Vabadussõda 1918-1920.
5. J.Soots - Vabadussõda kui Eesti rahva aate teostaja.
6. Ajalehtede artiklid rahuõlmimise ajast.
7. Isiklikud mälestused.

Lisad.

1. Väljavõte Eesti-Vene rahulepingust.
2. Eesti rahudelegatsiooni koosseis.

RAHULEPING EESTI JA VENEMAA VAHEL.

Väljavõte.

E e s t i ühelt poolt ning V e n e m a a teiselt, juhitud kindlast tahtmisest nende vahel tekkinud sõda lõpetada, otsustasid rahuläbirääkimistesse astuda ning võimalikult pea kindla, ausa ja õiglase rahu teha ja määrasid selleks oma volinikkudeks:

Eesti Demokraatliku Vabariigi Valitsus -

Asutava Kogu liikme Jaan Jaani poja P o s k a,

Asutava Kogu liikme Ants Jaani poja P i i p i,

Asutava Kogu liikme Mait Aleksandri poja P ü ü m a n n i,

Asutava Kogu liikme Julius Jüri poja S e l j a m a a ja

Kindral-staabi kindralmajori Jaan Heinrichi poja S o o t s i

ja

Venemaa Sotsialistliku Föderatiivse Nõukogude Vabariigi Rahvakomissaaride Nõukogu -

Ülevenemaalise Tööliste, Talupoegade, Punaväeliste ja Kasakate

Saadikute Nõukogu Täidesaatva Kesk-Komitee liikme Adolf

Abrami poja J o f f e ja

Riigikontrolli Rahvakomissariaadi Kolleegiumi liikme Isidor

Emmanueli poja G u k o v s k y.

Nimetatud volinikud, kokku tulnud Tartus, leppisid, pärast vastastikust volituste ettenäitamist, mis tarvilikus vormis kokkuseatuteks ning täitsa korrasolevateks tunnistati, järgnevas kokku:

Art. I.

Selle rahulepingu jõusse astumise päevast arvates lõpeb lepinguosaliste vahel sõja seisukord.

Art. II.

Minnes välja Venemaa Sotsialistliku Föderatiivse Nõukogude Vabariigi poolt kuulutatud kõigi rahvaste vabast, kuni täieliku lahtilöömiseni riigist, mille hulka nad kuuluvad, enesemääramise õigusest, tunnustab Venemaa ilmtingimata Eesti riigi

riippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtlikult ning igaveseks ajaks kõigist suverään-õigustest, mis olid Venemaal Eesti rahva ja maa kohta maksvusel olnud riigiõiguslise korra, kui ka rahvusvaheliste lepingute põhjal, mis nüüd siin tähendatud mõttes edaspidisteks aegadeks maksvuse kaotavad.

Eesti rahvale ja maale ei järgne endisest Vene riigi külge kuuluvusest mingisuguseid kohustusi Venemaa vastu.

Art. III.

1. Riigi piir Eesti ja Venemaa vahel läheb:

Narva lahest üks verst lõuna pool Kalameeste majast Ropsa küla peale, edasi Mertvitskaja jõekest ning Rossoni jõge mööda Ilkino küläni, Ilkino külast ühe versta kauguselt lääne pool Keikino küla, poole versta kauguselt lääne pool Isvosi küla Kobõljaki küla peale, Stsutska jõesuu, Krivaja Luka küla, Petsurki karjamõis, Vtroja jõe kolme algharu kokkujooksu koht, Kuritseki küla lõunapoolne serv ühes selle maadega, sirge joon Peipsi järve keskkoha, kesk Peipsi järve ühe versta

kauguselt ida pool Piirisaart (Porka), edasi järve kitsuste keskohta mööda kuni Salu Saareni; kitsuse keskkohalt Salu saare juurest edasi Talabski saarte ja Kamenka saare vahelise kitsuse keskohta, lääne poolt Poddubje küla (Pihkva järve lõuna kaldal), raudtee vahihoone Grjadistse küla juures, lääne poolt Sahintsõi küla, ida poolt Novaja küla, Pogonovo järv, Babina ja Võmorski küla vahelt poolteise versta kauguselt lõuna pool metsavahi maja (mis Glöbotsinast põhja pool), Sprehtitsi küla ja Kudepi karjamõis.

M ä r k u s : 1: Käesolevas artiklis kirjeldatud piirid on värvitud punase värviga selle artikli esimest lisa moodustaval kaardil (mööb kolm versta tollis).

Lahkumineku korral teksti ja kaardi vahel on otsustav tähtsus tekstil.

M ä r k u s 2: Riigipiiride ajamist mõlemate lepinguosaliste vahel ja piirimärkide ülesseadmist toimetab eriline piiri segakomisjon ühesuuruse liikmete arvuga kummaltki poolt. Tõeliku piiri ajamise juures otsustatakse nende asundatud paikade kuulu-

vus, mille üle see piir läheb, ühe või teise lepinguosalise territooriumi külge, ülemalmainitud komisjoni poolt etnograafiliste, majandusliste ning majapidamisesse puutuvate tundemärkide järele.

2. Eesti territoorium ida pool Naroova jõge, Naroova jõgi ja Naroova jõe saared, samuti kogu maariba lõuna pool Pihkva järve, ülemalnimetatud riigipiiri ning Borok-Smolnõi- Belkova-Sprehtitši külade joone vahel, loetakse sõjalises suhtes neutraalseteks kunni esimese jaanuarini ükstuhat üheksasada kaks-kümmend kaks.

Eesti riik kohustub mitte mingisuguseid sõjavägesid pidama neutraalsel maaribal peale nende, mis piirivalveks ja korra alalhoidmiseks vajaduslikud, ja mitte suuremal arvul, kui selle artikli II lisas on ette nähtud, kindlustusi ega vaatlemisepunktisid seal mitte rajama, sõjalisi ladusi mitte asutama, olgu missuguse sõjalise ehk tehnilise varandusega tahes, peale lepingus lubatud väeosadele tarvisminevate, ja samuti baasisid

ega ladusid mitte sisse seadma, olgu missuguste laevade ehk õhulaevastiku jaoks tahes.

3. Venemaa kohustub oma poolt kunni esimese jaanuarini üks- tuhat üheksasada kakskümmend kaks Pihkva sihil lääne pool joont Velikaja jõesuu läänekallas, Sivtseva küla, Luhnova küla, Samu- lina küla, Šalki küla ja Sprehtitši küla - sõjavägesid mitte pi- dama, peale nende, mis piirivalveks ja korra alalhoidmiseks va- jaduslikud, ja mitte suuremal arvul, kui selle artikli II lisas on ette nähtud.

4. Lepinguosalised kohustuvad mitte pidama Peipsi ning Pihkva järvedel sõjariistadega varustatud laevu.

L i s a . I.

(Kaart)

L i s a II.

Mõlemad lepinguosalised kohustuvad:

1. Viima kahekümnekaheksandaks päevaks pärast rahulepin-

gu ratifitseerimist maakohas Soome lahe ja Štšutška jõesuu vahel oma sõjaväed riigipiirini oma territooriumile.

2. Viima omaterritooriumile neljakümneteiseks päevaks pärast rahulepingu ratifitseerimist oma sõjaväes ühes kogu materjaaljagude, varanduse ja ladudega neutraalribadest ja -zoonidest, kus neid artikkel III p.2 ja 3 põhjal, peale piirivalve ja korrakaitse vägede, ei tule pidada.

3. Välja viima neljakümneteiseks päevaks pärast rahulepingu ratifitseerimist Peipsi ja Pihkva järvedest artikkel III p.4 täitmiseks sõjariistadega varustatud laevad ehk neilt maha võtma suurükid, miiniaparaadid ja abinõud miinitõkete väljapanemiseks ning igasugused võitlustagavarad.

4. Neutraalribades ja -zoonides, kus sõjavägesid ei tule pidada, hoidma piirivalve teenistuses esimesel kuul kuul pärast rahulepingu ratifitseerimist mitte üle neljakümne inimese, pärast seda mitte üle kolmekümne inimese iga riigipiiri-versta kohta, kusjuures luba on riigipiiril ülesseada okastraataedu. Sisemise kor-

ra alalhoidmiseks ei tohi pidada üle viiesaja inimese igas maa-ribas ehk zoonis.

5. Tollivalveks Peipsi ja Pihkva järvedel mitte pidama muid kui vahilaevu, mis on varustatud mitte suuremate kui neljakümne-seitsmemillimeetrilise kaliibri suurtükkidega ning kuulupildujatega, mitte üle kahe suurtüki ja kahe kuulipilduja iga laeva kohta, kusjuures nende laevade arv ei tohi olla üle viie.

Art.IV.

Eesti territooriumile elavatel mitte Eesti soost isikutel, kes üle kaheksteistkümne aasta vanad, on õigus Venemaa kodakondsust opteerida ühe aasta jooksul selle traktaadi ratifitseerimist päevast arvates, kusjuures mehe kodakondsuse järele käivad lapsed alla kaheksateistkümne aasta ja naine, kui abikaasade vahel ei järgne kokkulepet selles asjas. Venemaa kodakondsuse opteerijad peavad optatsiooni päevast arvates ühe aasta jooksul Eesti piiridest lahkuma, kuid hoiavad alal õigused liikumata varanduste peale ja on õigustatud kaasa võtma oma liikuva varanduse.

Samuti võivad Venemaa territooriumil elavad Eesti soost isikud opteerida sama aja jooksul ja neilsamadel tingimustel Eesti kodakondsust.

Selle ja teise poole Valitsus on õigustatud keelduma neid oma kodakondsusse vastu võtmast.

M ä r k u s: Kahtluse tekkimise korral mõistetakse Eesti soost isikute all isikuid, kes ise või kelle vanemad olid praegu Eestit moodustaval territooriumil kogukondade või seisuliste asutuste hingekirjades.

Art.V.

Kui Eesti alaline neutraliteet rahvusvaheliselt tunnustatakse, siis kohustub Venemaa ka oma poolt seda neutraliteeti pidama ning selle neutraliteedi alalhoidmise tagamisest osa võtma.

Art.VI.

Mõlemad lepinguosalisel kohustuvad Soome lahe rahvusvahe-

lise neutraliseerimise korral tähendatud neutralisatsiooniga neil tingimustel ühinema, mis kõigi asjast huvitatud riikide osavõttel välja töötatud ning vastavate rahvusvaheliste aktidega kindlaks määratud; samuti ka oma mereväe jõud, ehk osast, kui seda peaks tähendatud rahvusvahelises kokkuleppes määratama, selle rahvusvahelise kokkuleppe nõuetele vastavasse seisukorda seadma.

Art.VII.

Mõlemad lepinguosalisel kohustuvad:

1. Igasuguste vägede viibimise oma pinnal ära keelama, peale valitsuse omade ja nende sõprusriikide vägede, kellega ühel lepinguosalisel sõjaline konventsioon tehtud, kes aga teise lepinguosalisega tegelikult sõjajalal ei seisa; samuti oma territooriumi piirides ära keelama meeskonna kogumise ning mobiliseerimise seesuguste riikide, kui ka organisatsioonide ja rühmade väeridadesse, kes oma eesmärgiks seavad sõjariistus võitlust teise lepinguosalisega.

2. Neilt lepinguosaliste riikide territooriumidel viibivatel maaväe osadelt ning mereväe jõududelt, kes kuni esimese oktoobrini ükstuhat ühekssada üheksateist nende riikide Valitsustele ei allunud, sõjariistad ära võtma; kõike maa- ning mereväe varandust, suurtükiväe ning intendandi- (peale toitluse ja asjaliste), inseneri- ja õhusõidu-materjalisid, see on suurtükke, kuulipildujaid, püsse, raidsõjariistu, laske-tagavarasid, aeruplaane, soomusautosid, tanke, soomusronge ja muud sõjalist varandust, mis tähendatud maaväe osade ning mereväe jõudude omad, kuni esimese jaanuarini ükstuhat üheksasada kakskümmend kaks neutraliseerima ning immobiliseerima, välja arvatud see sõjaline varandus ning need tehnilised vahendid, mis lepinguosaliste või teiste riikide omad ning tähendatud väeosadele ja jõududele tarvitamiseks antud, kusjuures teiste riikide sõjaline varandus ning materjalid kuue kuu jooksul selle rahulepingu ratifitseerimise päevast arvates välja tulevad vedada, Sõjariistade äravõtmine ülemalnimetatud maa- ning mereväe jõududelt, kui ka mai-

nitud sõjaväeladude ja Valitsustele mitte alluvate vägede kogu sõjavaranduse ning tehniliste vahendite immobiliseerimine ja neutraliseerimine peavad olema lõpetatud: esimesed kolmkümmend protsenti kõigist neist maa- ja mereväe jõududest ning varandusest, mis immobiliseerimisele ning neutraliseerimisele tulevad, setsme päeva jooksul rahulepingu ratifitseerimise päevast arva- / tes, hiljemini aga igal järgneval nädalal kolmkümmendviis prot- / senti kõigest tähendatud määrast.

3. Valitsusele mitte alluvate sõjavägede soldatitele ja komando koosseisule, kellelt eelmise (2.) punkti põhjal sõjariis- tad ära tulevad võtta, ära keelama lepinguosaliste valitsusvä- gedesse astumast, ükskõik mis kujul, muu seas ka vabatahtlikku- dena, välja arvatud:

a) Eesti rahvusest isikud, kes väljaspool Eesti piirisid eal^{id}sid, kuid Eesti kodakondsust opteerivad;

b) mitte Eesti rahvusest isikud, kes kuni esimese maini ükstuhat üheksasada üheksateist Eesti territooriumil asusid,

kuid Venemaa kodakondsust ei opteeri;

c) mitte Eesti rahvusest isikud, kes Venemaa kodakondsust ei opteeri ja kes kuni kahekümneteise novembrini ükstuhat üheksasada üheksateist Eesti Valitsuse vägedes teeninud.

Alampunktide a, b, ja c all ülesloetud liikide hulka kuuluvatel isikutel on õigus Eesti Valitsuse vägedesse astuda.

4. a) Riikidele, kes teise poolega tegelikult sõjajalal seisavad, ja organisatsioonidele ning rühmadele, kes endile sõjariistus võitlust teise lepinguosalisega eesmärgiks seavad, ära keelama oma sadamate kaudu ja territooriumi mööda kõige selle vedu, mida teisele lepinguosalisele kallaletungimiseks võidaks kasutada, nagu: niisuguste riikide, organisatsioonide ja rühmade sõjariistus jõud, sõjaline varandus, sõjatehnilised vahendid ning materjalid, samuti suurtükiväe-, intendantide-, inseneri- ja õhusõidu-materjalid.

b) Peale rahvusvahelises õiguses ettenähtud juhtumiste ära keelama igasuguste sõjalaevade, suurtüki- ning miinipaa-

tide jne. läbilaskmise ja nende viibimise oma territoriaalvetes, kui nad niisuguste organisatsioonide või rühmade omad, kes oma ülesandeks seavad sõjariistus võitlust teise lepinguosalisega, või riikide päralt, kes teise lepinguosalisega sõjajalal seisavad, ja kui nende eesmärgiks on teisele lepinguosalisele kallaletungimine, ning kui tähendatud otstarve teatavaks on saanud sellele lepinguosalisele, kellele need territoriaalveed ja sadamad kuuluvad.

5. Oma territooriumil mitte mingisuguste organisatsioonide ega rühmade moodustamist ega viibimist lubama, kes teise lepinguosalise kogu või osa territooriumi valitsuseks olla pretendeerivad, samuti ka mitte lubama nende organisatsioonide ja rühmade esituste ega ametlikkude isikute viibimist, kelle eesmärgiks on teise lepinguosalise Valitsuse kukutamine.

6. Lepinguosaliste Valitsused kohustuvad ühel ajal rahulepingu ratifikatsioonide vahetamisega vastamisi andmed ette panema Valitsustele mitte alluvate: vägede seisukorra, nende sõja-

liste (nii liikuvate kui liikumata) ladude ja sõjalise ning tehnilise varanduse kohta, mis sõjalise tegevuse seisma panemise lepingu tegemise silmapilgul, see tähendab, kolmekümne esimesel detsembril ükstuhat üheksasada üheksateist nende territooriumil leidsid.

7. Kõigi vastavate sõjaliste tagatiste täitmise järele valvamiseks asutatakse segakomisjon, mille kokkuseade, õigused ja kohustused kindlaks määrab juhatuskiri, mis selle artikli lisas avaldatud.

L i s a.

Juhatuskiri art.VII pkt.7 põhjal asutatavale segakomisjonile.

1. Artikkel VII ettenähtud vastavate sõjaliste tagatiste täitmise järele valvamiseks asutatakse mõlemate lepinguosaliste esitajatest segakomisjon.

2. Komisjoni hulka kuulub kummaltki poolt neli isikut,

nimelt: esimees, kaks sõja- ja üks mereametkonna esitaja.

3. Komisjoni peale pannakse kõigi artikkel VII p.2 tähendatud tingimuste täitmise faktiline järelvalve selle juhatuskirja alamaljargnevate punktide korras ning tähtaegadel, mis samas punktis näidatud.

M ä r k u s. Teated artikkel VII punkt 3 järele antakse komisjonile, kui seda tärgata võivate lahkuminekute selgitamiseks vaja läheb, vastavate Valitsuste kaudu.

4. Komisjon saab vastavalt Valitsuselt ehk viimase poolt juhutatud kohalistelt organidelt kõik tarvilikud teated sõjaliste tagatiste tingimuste täitmise asjus.

5. Tõepärase kontrolli teostamiseks sõjaliste tagatiste täitmise suhtes on komisjonil eelmises (4.) punktis tähendatud teadete põhjal õigus neid teateid koha peal faktiliselt järele katsuda ning, kui seda vaja peaks olema, kohale sõites kõike, mis artikkel VII p.2 nimetatud, järele vaadata.

6. Komisjoni liikmete takistamata läbikäimiseks oma Va-

litsusega seatakse otsekohene telegraafiühendus (Hughesi aparaat) komisjoni asukoha, Rakvere linna ja Petrogradi või Moskva vahel sisse. Komisjoni viibimise ajal Venemaa piirides määratakse tema asukohaks Pihkva linn, kust otsekohene telegraafiühendus (Hughes'i aparaat) Tallinnaga sisse seatakse. Peale selle on neil esitajatel õigus takistamata telegrammisid saata ning kiirkäskjalgu läkitada. Kiirkäskjalgade kaudu läkitataval kui ka saadaval kirj vahetusel on diplomaatliku kirjavahetuse õigus.

7. Oma töö tagajärgedest ja oma otsustest teeb komisjon üleüldised protokollid (Eesti ja Vene keeles), mis vastavatele Valitsustele ka ette pannakse.

Ex lib. univ. Tart.

8. Kui komisjon oma kohused, mis selle juhatuskirja p.3 põhjal tema peale pandud, ära täitnud ning faktilise järelkatsumise sama juhatuskirja p.5 näidatud korras lõpetanud, loetakse komisjon likvideerituks, kuid igatahes mitte hiljem ühekuulist tähtaega sellest päevast arvates, mil vastav Valit-

sus teatanud, et tema poolt komisjoni mõjuvõimu kuuluvate sõjaliste tagatiste tingimused on täidetud. Mõlemate Valitsuste kokkuleppel on tarbekorral luba komisjoni tegevuse aega pikendada.

Art.VIII.

Mõlemad pooled vastastikku loobuvad oma sõjakulude, see on, sõjapidamiseks kulutatud riigiväljaminekute tasumisest, kui ka sõjakahjude, see on, niisuguste kahjude tasumisest, mis neile või nende kodanikkudele tehtud sõjaliste korralduste läbi, kaasa arvatud igasugused vaenlase maalettevõetud rekvisitsioonid.

Art.IX.

Mõlemate poolte sõjavangid tulevad kõige lühemal tähtajal kodumaale tagasi toimetada. Sõjavangide vahetamise kord määratakse kindlaks selle artikli lisas.

M ä r k u s l: Sõjavangide all mõistetakse isikuid, kes on vangi võetud ja ei teeni selle riigi sõjaväes, kes nad vangi võtnud.

M ä r k u s 2: Sõjavangid, kes on vangi võetud Valitsusele mitte alluvate sõjavägede poolt ja kes ei ole astunud tähendatud sõjavägede ridadesse, tulevad tagasi anda üldisel alusel.

L i s a.

1. Mõlemate poolte sõjavangid lastakse koju seda-mööda, kui palju nad mitte ei soovi selle riigi nõusolekul, mille territooriumil nad asuvad, tema piiridesse jääda või mõnda teise riiki minna.
2. Sõjavangide vahetamise tähtajad määratakse kindlaks vastavate Valitsuste poolt pärast rahulepingu ratifitseerimist.
3. Sõjavangide vabastamisel antakse neile tagasi nende isiklik varandus, mis neilt ära võeti selle riigi võimude käsutusel, kes nad vangi võttis, kui ka alles väljamaksmata ehk arvesse võtmata osa nende palgast.
4. Kumbki lepinguosaline kohustub tasuma oma sõjavangi langenud kodanikkude ülevalpidamise kulud, mis vastane pool kannud,

sel määral, kui palju need kulud ei ole kaetud sõjavangide tööga riigi- ehk era-ettevõtetes. Väljamaksmine sünnib selle riigi rahas, kes vangi on võtnud.

M ä r k u s: Kulud, mis sõjavangi ülevalpidamise eest tasuda tulevad, seisavad koos tema peale ära kulutatud moonast, asjalisest ja rahalisest varustusest.

5. Sõjavangid saadetakse eseloonidena riigipiiridele selle riigi kulul, kes nad vangi võtnud; üleandmine sünnib kokkuseatud nimekirjade järele, milles peab ära tähendatud olema sõjavangi ees-, isa- ja perekonnanimi, vangivõtmise aeg, samuti ka sõjaväe osa, kus sõjavang vangilangemise ajal teenis, ja kas sõjavang oli vangis viibimisel kaelakohtu-kuritööde eest süüdi mõistetud, nimelt missuguste eest ja millal.

6. Otsekohe peale rahulepingu ratifitseerimist asutatakse sõjavangide vahetamise komisjon, mis koos seisab neljast esitajast kummagi lepinguosalise poolt. Selle komisjoni kohuseks on käesoleva lisa tingimuste täitmise järele valvamine, kodumaale saatmise viisi ja korra äramääramine, samuti ka mõlemale poole

koju tagasilastavate sõjavangide kulude kindlaksmääramine andmete põhjal, mis vastav pool üleandmisel ette toob.

Art.X.

Ühel ajal sõjavangide ja interneeritud kodanliste isikute kojusaatmisega vabastavad lepinguosalised nad nuhtlustest, mis nende peale pandud kohtuotsuste järele kuritegude eest, mis tehtud vastase poole kasuks, ja samuti ka igasugustest distsiplinaarkaristustest.

Amnestia alla ei käi isikud, kes nimetatud kuritööd ja distsiplinaar-kuriteod toime pannud pärast rahulepingu allakirjutamist.

Sõjavangid ja interneeritud kodanlised isikud, kes kriminaalkohtu poolt süüdi mõistetud enne selle lepingu ratifitseerimist, ehk olgu ka pärast ratifitseerimist, kuid ühe aasta jooksul ratifitseerimise päevast arvates amnestia alla mitte käivates kuritegudes, saadetakse kodumaale tagasi pärast nuhtluse kandmist.

Need, kelle vastu on tõstetud kaelakohtuline süüdistus amnestia alla mitte käivates kuritegudes, antakse isamaa võimude kätte ühes kõigi nende vastu tõstetud süüdistuse asjas kogutud andmetega, kui aasta jooksul rahulepingu ratifitseerimise päevast arvates kohtuotsust ei ole tehtud.

Art. XI.

Venemaa ütleb enese lahti nii liikuva kui liikumata üleriikliku Vene Kroonu varanduse temale üleandmisest või selle väärtuse tasumisest, mille see varandus ka ei seisaks, siia hulka arvatud sõjalised ja teised ehitused, kindlustused, sadamad, iga liiki laevad, ühes arvatud ka sõjalaevad, laevakoormad jne., niisama ka igasugustest Vene Kroonu õigustest temale mitte kuuluva eraisikute liikuva ja liikumata varanduse peale, nii palju kui kõik need ülesloetud varandused on Eesti territooriumil, käesolevas lepingus määratavates piirides, või Eesti territooriumile külgnevates vetes, või olid seal Saksa okupatsiooni ajaks, s.o. kahekümneljandaks veebruariks ükstuhat üheksasada kaheksateist, samuti

õigustest laevade peale, ühes arvatud sõjalaevad, mis tulid sinna Saksa okupatsiooni ajal või, lõpuks, on kinni võetud järgnevas Eesti ja Venemaa vahelises sõjas Eesti sõjajõudude või teiste poolt, ning on üle antud Eestile. Kõik ülesloetud varandused tunnistatakse Eesti ainuomanduseks, vabaks igasugustest kohustustest, arvates viieteistkümnendast novembrist ükstuhat üheksasada seitseteist, või kui Venemaa nad hiljemini omandanud, siis nende omandamise ajast.

Eestile lähevad kõik Vene Kroonu rahalised nõuded Eesti kodanikkude vastu, kui need nõuded peab täidetama Eesti territooriumil, sealjuures ainult sel määral, kui need nõuded ei ole kustutatud deebitoride vastunõuete läbi.

Dokomendid ja aktid, mis käesolevas punktis tähendatud õigusi tõendavad, annab Vene Valitsus Eesti Valitsusele, juhtumisel aga, kui seda kuue kuu jooksul, lepingu ratifitseerimise päevast arvates, ei täideta, tunnistatakse need kaotatuks.

Eesti oma poolt ei hakka oma varema endisse Vene keisririigisse kuuluvuse fakti põhjal mingisuguseid nõudeid järeldama Venemaa vastu.

. . . . .

Eesti rahudelegatsiooni koosseis.

Esimees: Asutava Kogu liige Jaan P o s k a.

Liikmed: Asutava Kogu liige Ants P i i p.

- " - Mait P ü ü m a n n.

- " - Julius S e l a j a m a a.

kindral-major Jaan S o o t s.